

ПЛЕЙБЕК-ТЕАТР У СИСТЕМІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ТА РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Розкриваються особливості плейбек-театру як психодраматичної техніки, здійснюється аналіз існуючої на сьогодні практики використання плейбек-театру в системі соціалізації та ресоціалізації.

Ключові слова: психодрама, паратеатральні системи, плейбек-театр, соціалізація, ресоціалізація, особистість.

Актуальність. Соціалізація, як процес перетворення індивідуума на людину, яка не тільки вмє продуктивно жити в сучасному світі, а й активно впливає на суспільство, реалізовує свої потенції, творчі здібності, є невід'ємною умовою формування особистості. Як показує історія, у кожний період цивілізаційного розвитку людства процеси взаємодії індивідуума із соціальним середовищем були складними і неоднозначними, проте сучасний етап відрізняється особливою складністю. Глобальні процеси, темпи змін, що охопили майже всі сфери життя, впливають і на процеси соціалізації, особливо вторинної. Так, відкритість соціальних просторів, домінування глобальних цінностей і орієнтирів над локальними, кардинальна модифікація стійких структур соціальної свідомості та поведінки, гібридизація культури, доступ до інформації всіх категорій населення детермінують необхідність постійної соціалізації людини.

Ф. Гіддінгс до засобів соціалізації людини відносить сім'ю, "групу рівних", систему освіти, працю, церкву, засоби масової інформації. На нашу думку, мистецтво також є потужним засобом соціалізації. Сьогодні спостерігається тенденція поєднання мистецтва з різними сферами життя людини, галузями науки, практики тощо. Така тенденція існує і у психології: у межах психодрами розвиваються нові паратеатральні системи, зокрема плейбек-театр.

Мета статті – визначити й обґрунтувати можливість застосування плейбек-театру в системі психологічного супроводу процесів соціалізації та ресоціалізації особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема соціалізації особистості є однією з найбільш досліджуваних різними галузями сучасної науки. У межах наших наукових пошуків важливими є такі положення. Інтерналізація особистістю норм поведінки відбувається через соціальну взаємодію людей (Г. Тард, Т. Парсон, А. Бандура, Дж. Кольман); соціалізація як процес "розвитку соціальної природи чи характеру" людини відбувається і стихійно, і за "свідомим планом" (Ф. Гіддінгс); соціалізація відбувається послідовно шляхом засвоєння індивідом соціального досвіду певної системи соціальних ролей і культури (С. Кон, М. Мід, Е. Еріксон, Л. Виготський), сутність соціалізації полягає у пристосуванні до суспільного середовища, із "кристалізацією" індивідуальності кожної людини (Дж. Дьюї, В. Кукартц), соціалізація є динамічним процесом, спрямованим на сублімацію конфліктів особистості й суспільства (Т. Парсонс); соціалізація – це безперервна адаптація живого організму до реального оточення, формування здатності передбачити реакції інших людей і пристосуватися до них (Т. Шибутані); соціалізація є прийняттям особистістю переконань, цінностей і норм вищого чи нижчого статусу, характерних для групи членства, де особистість перебуває (Д. Креч, Д. Крагфілд, Е. Балачей); соціалізація осмислюється як процес комунікативних взаємодій, у ході яких індивід бере на себе ролі інших, формуючи своє "Я" (Дж. Мід, Ч. Кулі, Дж. Морено, І. Лінтон, Е. Дюркгейм, Т. Парсонс, О. Реан); соціалізація – це результат "соціального навчання" (Э. Торндайк, Дж. Уотсон, А. Бандура, У. Бронфенбрен-

нер, Д. Доллард, Дж. Міллер, Дж. Роттер, Е. Толмен, Р. Уолтере, К. Халл.); соціалізація визначається як процес розвитку моральної свідомості, засвоєння норм і правил соціального життя (Л. Колберг); соціалізація – це набуття людиною (тобто формування сфери свідомості в її психічній системі) соціогенних параметрів (соціогенних потреб, соціальних настанов, рис характеру, компетентності й інших) під соціальним впливом для уможливлення її життєдіяльності як особистості в соціальних структурах різних соціальних інституцій (В. Циба) та інші підходи. Отже, поділяючи наведені наукові погляди, узагальнимо, що соціалізація, як необхідний для людини процес взаємодії із зовнішнім світом, виявляється в засвоєнні та привласненні соціального досвіду з метою продуктивного функціонування в ньому й конструювання образу загального і власного світу (як частки загального), що дозволяє людині проживати життя, зберігаючи індивідуальність і творчо впливати на навколишній світ. У межах цього положення плейбек-театр як технологія паратеатральної системи драматерапії є актуальною на будь-якому етапі соціалізації особистості або як засіб у механізмах соціалізації.

Плейбек-театр на сьогодні ще не отримав глибокого наукового осмислення, проте науково-методичні, практичні аспекти створення плейбек-театру, розглянувши перформансів для різних соціальних груп, висвітлені у працях Д. Салас, Є.О. Загряжської, В.В. Савінова, можуть бути важливими для наукового розуміння ролі та місця плейбеку в процесах соціалізації особистості [3; 4; 5].

Результати теоретичного аналізу. Назва "плейбек-театр" належить і до методу соціально-психологічного впливу людини, і до групи людей, які його практикують. Плейбек-театр належить до паратеатральних систем терапевтичної спрямованості [1, 21]. Паратеатральність розуміється як використання театру не з метою втілення художнього задуму чи естетичного переживання, а із "суто практичних" міркувань, у нашому випадку – з метою гармонізації внутрішнього світу людини, її психологічного стану, активізації внутрішніх психічних ресурсів для соціалізації тощо.

Плейбек-театр – це оригінальна форма театральної імпровізації, у якій люди розповідають про реальні події зі свого життя, а потім спостерігають, як ці розповіді втілюються акторами у сценічному дійстві. Плейбек-театр проходить у вигляді перформансів, де навчена група акторів розігрує історію оповідача. Завершується таке розігрування зверненням до оповідача за питанням, чи схоже розігране дійство на його історію. Залежно від психологічної ситуації, що склалася під час розігрування, завершуватися показ історії може у двох варіантах: оповідачу пропонують уточнити, що саме необхідно змінити у грі акторів, і далі пропонують переглянути відкоригований варіант; в іншому випадку – оповідачу пропонують приєднатися до акторів і зіграти свою історію, тим самим змінивши її психоемоційне та смислове значення для себе.

Соціально-психологічний зміст плейбек-театру дуже глибокий: під час розповіді й подальшого розігрування історії у комунікацію учасників перформансу (глядачі,

оповідач, актори, кондактор) включаються послання і цінності, які можуть незбігатися, бути протилежними, але вони важливі, цінні й достойні для сценічного втілення. Такий принцип плейбек-театру має значний терапевтичний ефект.

Наступний важливий аспект плейбек-театру – це створення простору розуміння між людьми. Під час перформансу люди розповідають свої власні історії та в ході спостереження за розігруванням акторами плейбек-театру цих історій можуть краще зрозуміти один одного. Розуміння є базовим процесом, який допомагає людям досягти гармонії із собою, з іншими, зі світом у цілому.

Наступним важливим положенням є те, що плейбек дозволяє людям краще зрозуміти події свого життя, події, які вже відбулися в житті, і тим самим краще побудувати майбутнє. Відбувається це завдяки тому, що люди розповідають про події життя, власті переживання та враження, що призводить до підсилення рефлексивних здібностей і є засобом побудови Я-концепції. Дж. Салас зазначає: "Нам необхідні історії для побудови нашого життя" [5, 18].

Плейбек-театр сприяє розвитку толерантності до соціальних відмінностей, прийняття іншого з усіма його особливостями, цінностями. Завдяки йому ми вчимося слухати розуміти інших, адже у перформансі головне – розповідь глядача, утілення якої в дійство неможливе без уважного сприймання.

Безумовно важливим моментом у перформансі є інтерв'ювання оповідача. Це завдання покладається на контактора – людину, яка, як диригент в оркестрі, керує всім процесом. Його завдання полягає в тому, що під час діалогу з оповідачем максимально чітко з'ясувати відчуття, які були в оповідача на час розгортання події, вплив зовнішніх та внутрішніх факторів на її перебіг, значення події для оповідача. Таке детальне опитування дозволяє всім учасникам перформансу чітко уявити те, про що йдеться в розповіді, акторам – отримати "матеріал", який буде втілюватися у дійстві, оповідачу осмислити окремі епізоди свого життя, виявити їхній вплив на сьогоденне, глядачам відчувати спорідненість, знайти подібне у своєму житті й тим самим розвинути емпатію

та асоціативне мислення. Отже, ми можемо говорити, що плейбек-театр "учить" людей досліджувати життєві смисли і значення, які зберігаються в нашому досвіді, знаходити їм виправдання, поважати, переносити досвід інших у власний, тобто бути у діалозі із самим собою та з іншими людьми.

У плейбек-театрі існує певний ритуал, повага до кожного оповідача, зацікавленість його історією, підтримка й розуміння важливості для учасників перформансу всього, що відбувається, прийняття різних думок, які висловлюються оповідачами, створення умов, у яких люди переосмислюють ставлення до себе, один до одного, соціального оточення тощо. У ході розігрування плейбеку у глядачів розгортаються глибокі рефлексивні процеси (внутрішній діалог, активне слухання історій оповідачів, осмислення й зіставлення чужих історій із власним соціальним і психологічним досвідом), що підводить їх до того рівня відкритості, який необхідний для діалогу в середині суспільства, для розуміння і включення в сучасні суспільні процеси тощо.

Зовнішньо плейбек виглядає доволі просто: оповідач висвітлює подію зі свого життя і актори її втілюють власною грою. Проте головні процеси відбуваються у психіці учасників перформансу – пригадування подібних історій, асоціації з історіями із власного життя, ідентифікація з учасниками подій, які розігрують актори плейбеку. Усі ці процеси супроводжуються думками, емоціями, бажаннями та спонуканнями, які допомагають людині осмислити щось нове, відкрити для себе нову реальність, створити нові шляхи побудови власного майбутнього тощо.

Важливою особливістю плейбек-театру є те, що низка історій оповідачів, як правило, приводить до позитивного гуманістичного завершення перформансу, що дозволяє учасникам уявити образ благополучного життя.

Плейбек-театр має широке застосування в соціумі. Так, Є. О. Загряжська зазначає: "Плейбек-театр може бути гнучко пристосований до різних потреб суспільства" [3, 9]. Визначимо у вигляді схеми можливі напрями використання плейбек-театру у процесах соціалізації та ресоціалізації (див. рис. 1)

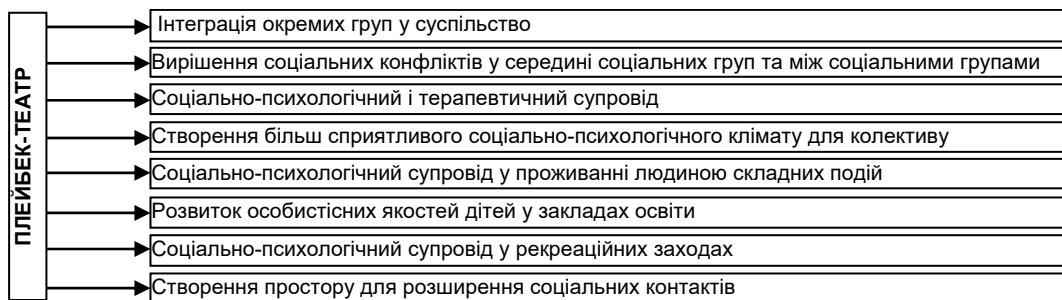

Рис. 1. Напрями застосування плейбек-театру в процесах соціалізації

Розглянемо детальніше зміст і напрямки застосування плейбеку.

1. *Соціальна інтеграція окремих підгруп у суспільство.* У багатьох країнах світу, і в Україні, зокрема, плейбек використовується у психологічному супроводі роботи з мігрантами й емігрантами, а також біженцями з метою поєднання цих категорій людей із корінним населенням [7]. Також доречними будуть перформанси в ситуаціях вирішення конфліктів між окремими соціальними групами. У цій ситуації він дає можливість людям висловитися і бути почутими, тим самим досягти примирення [6].

2. *Соціально-психологічна адаптація особистості.* На жаль, поки що не проведено ґрунтовних досліджень у цьому напрямі, проте існують окремі спостереження Л.І. Литвиненко, яка зазначає, що під впливом плейбек-

театру спостерігаються зміна настанов та моделей поведінки дітей "групи ризику", покращується соціально-психологічна адаптація, стабілізація й поступове зниження виявів асоціальної та антисоціальної поведінки.

3. *Соціально-психологічний і терапевтичний супровід людей,* які перебувають в емоційно-психологічній нормі. Цей напрям характеризується тим, що в учасників перформансу відбувається розрядка накопичених емоцій, осмислення та реагування на власні почуття, завершення гештальту. Також відбувається осмислення прихованих аспектів події з подальшим формуванням нових смислів та ставлень і до самої події, і до себе, і до інших її учасників.

4. *Створення більш сприятливого соціально-психологічного клімату для колективу.* За кордоном плейбек-театр використовується для обговорення пог-

лядів, переживань працівників, пропозицій щодо реорганізації виробництва, зміни способів роботи, вирішення виробничих конфліктів, згуртування колективу, створення довіри між працівниками, уміння вибудувати діалог.

5. *Соціально-психологічний супровід у проживанні людиною складних подій.* Плейбек-театр використовується як один із методів допомоги у переживанні індивідуальних та колективних травм, наслідків техногенних і природних катастроф. Він може застосовуватися в соціалізації груп людей, які мають певні проблеми. Так існує практика розігрування перформансів плейбек-театру в групах людей із обмеженими можливостями, невротичними і, навіть, психотичним рівнем розладів, серед осіб, які тимчасово позбавлені волі.

6. *Розвиток особистісних якостей дітей у закладах освіти.* Залучення до перформансів плейбек-театру дітей шкільного віку допомагає розвинути такі якості, як впевненість, сміливість працювати на публіці, емоційну гнучкість, експресивність, рефлексію, емпатію, фізичну розкутість, відкритість, толерантність до людського різноманіття, відповідальність, навички спілкування, уміння домовлятися та вирішувати суперечки й конфлікти. Із досвіду Китаю, США, Австрії відомо, що за допомогою плейбек-театру в середовищі школярів проводиться профілактика упереджень, дискримінації та агресивності.

7. *Соціально-психологічний супровід людей у рекреаційних заходах.* У психології сьогодні наголошується на важливості для людини дотримуватися життєвого балансу: вірно установлювати баланс між різними сферами життя, приділяти достатню увагу відпочинку (рекреації). У цьому аспекті плейбек-театр широко застосовується в зарубіжних країнах у різних святкових заходах: дні народження, ювілеї, корпоративні свята, весільні церемонії тощо.

8. *Плейбек-театр як засіб створення простору для розширення соціальних контактів.* Зміст цього напрямку пов'язаний із тим, що перформанс плейбек-театру – це публічний відкритий захід, який відвідують зовсім різні за соціально-демографічними показниками люди, якщо не завжди можуть знати один одного. Унаслідок специфіки плейбек-театру по закінченню перформансу утворюється така атмосфера, у якій люди відчують легкість у спілкуванні, можливості подружитися тощо.

Отже, у ракурсі розуміння плейбек-театру як засобу соціалізації виокремлюємо таке:

1. Плейбек-театр можна віднести до мезофакторів соціалізації, якщо він використовується у великих спільнотах, міжнаціональних проєктах; до мікрофакторів, якщо плейбек-перформанси розігруються в сімейних групах, на виробництві, закладах освіти тощо.

2. Плейбек-театр і як видовище, і як практика може використовуватися як засіб значного впливу на психологічні та соціально-психологічні механізми соціалізації.

По-перше, перформанс плейбек-театру – це яскраве, захоплююче видовище, яке супроводжується емоційним сплеском. Такі емоції є доволі сильними і стійкими, це впливає на процес сприйняття образів та відчуттів, які виникають під час розігрування історій оповідача.

По-друге, у ході розігрування розповіді учасники перформансу мають можливість пережити наново або переосмислити певні емоції, емоційні стани, які залишилися в їхньому психічному досвіді, і тим самим розширити власний ресурс.

По-третє, у ході розповіді важливої історії та подальшого споглядання за її розігруванням, учасники перформансу мають можливість переосмислити цю ситуацію, відкоригувати такі механізми соціалізації, як екзистенціальний натиск, наслідування, ідентифікація і т. п.

По-четверте, мистецький і психологічний простір плейбек-театру – це суцільна рефлексія, тож кожний учасник перформансу веде внутрішній діалог, споглядаючи за розгортанням історії оповідача, оцінює моделі поведінки, приймає або відкидає певні цінності чи стереотипи.

По-п'яте, розігрування реальних "живих" історій у плейбек-театрі значно впливає на формування та корекцію таких важливих для соціалізації почуттів людини, як провина і сором.

3. За допомогою плейбек-театру можна здійснювати вплив на такі соціально-педагогічні механізми соціалізації людини, як:

- усвідомлення, переосмислення норм поведінки, поглядів, стереотипів, що були неусвідомлено сформовані у людини шляхом традиційних механізмів соціалізації;

- розширення або корекція досвіду соціально прийнятної поведінки, виконання соціальних норм, які забезпечуються інституціональними механізмами соціалізації;

- у межах стилізованого механізму соціалізації плейбек дає можливість людині глибше і точніше зрозуміти морально-психологічні риси та поведінку людей певного віку, соціально-культурного прошарку, професійної належності тощо;

- підвищити ефективність спілкування людини із суб'єктивними значущими для неї особами (міжособистісний механізм соціалізації).

4. Урахування специфіку плейбеку як театру глядацьких історій, можемо стверджувати, що він має важливе значення саме у ресоціалізації особистості, яка набула певного життєвого і соціального досвіду, сформувала настанови і стереотипи.

Висновки. Отже, підсумовуючи викладений матеріал, зазначаємо, що плейбек-театр як паратеатральна система драматерапії є цікавим і важливим засобом соціалізації та ресоціалізації особистості, може використовуватися у будь-якій групі людей з метою вирішення проблем широкого спектру.

Перспективи подальших досліджень ми вбачаємо у вивченні ставлення глядацької аудиторії до перформансів плейбек-театру, пошуку засобів виразності акторів, впливу плейбеку на дитячу аудиторію.

Список використаних джерел

1. Валента М. Драматерапія : пер. с чешск. / М. Валента, М. Полинек. – М.: Когито-Центр, 2013. – 208 с.
2. Гудыменко Т. С. Плейбек-театр как способ гармонизации межличностных отношений / Т.С. Гудыменко // Психодрама и современная психотерапия. – № 1-2. – 2012. – С. 112–116.
3. Загряжская Е.А. Что такое плейбек-театр / Е. А. Загряжская // Арт-Терапия. – № 1(5). – 2015. – С. 6–11.
4. Савінов В. В. Інтерактивний психологічний театр як засіб профілактики та подолання стресових ситуацій / В.В. Савінов // Профілактика порушень адаптації молоді до повсякденних стресів і кризових життєвих ситуацій : навч. посіб. ; за наук. ред. Т. М. Титаренко. – К.: Міленіум, 2011. – С. 189–208.
5. Салас Д. Играем реальную жизнь в плейбек-театре / Д. Салас / пер. с англ. – М.: Когито-Центр, 2009. – 159 с.
6. Чанг Н. Х. Применение плейбек-театра и экспериментального обучения для снижения предубеждений и дискриминаций со стороны подростков в отношении уличных бродяг Гонконга / Н. Х. Чанг // Арт-Терапия. – № 1(5). – 2015. – С. 25–32.
7. Ченг Сео Ви М. Истории о миграции и интеграции в Сингапуре, увиденные в плейбек-театре / М. Ченг Сео Ви // Арт-Терапия. – № 1(5). – 2015. – С. 14–24.

Reference

1. Valenta M. Dramaterapia. Per. s cheshsk. / M. Valenta, M. Polinek. – M.: Kogito-Tsentr, 2013. – 208 s.
2. Gudymenko T. S. Pleibek-teatr kak sposob harmonizatsii mezlichnostnykh otnoshenii / T. S. Gudymenko // Psikhodrama i sovremennaya psikhoterapiya. – № 1-2. – 2012. – S. 112–116.
3. Zagriazhskaia E. A. Chto takoe Pleibek Teatr / E. A. Zagriazhskaia // Art-Terapiya. – № 1(5). – 2015. – S. 6–11.
4. Savinov V. V. Interaktyvnyi psikhologichnyi teatr yak zasib profilaktyky ta podolannia stresovykh situatsii / V. V. Savinov // Profilaktyka porushen adaptatsii molodi do povsiakdennnykh stresiv i kryzovykh zhyttievnykh situatsii : navch. posib. / Natsionalna akademiya pedahohichnykh nauk

Ukrainy, Instytut sotsialnoi ta politychnoi psykhologii; za nauk. red. T. M. Tytarenko. – K. : Milenium, 2011. – S. 189–208.

5. Salas D. Igraem realnuiu zhizn v Pleibek-teatre / D. Salas / Per. s angl. – M. : Kogito-Tsentri, 2009. – 159 s.

6. Chang N. Kh. Primenenie Pleibek Teatra i eksperimentalnogo obuchenia dlia snizhenia predubezhdenii i diskriminatsii so storony podrostkov v

otnoshenii ulichnykh brodiag Gonkonga / N. Kh. Chang // Art-Terapiia. – № 1(5). – 2015. – S. 25–32.

7. Cheng Seo Vi M. Istoriia o migratsii i integratsii v Singapore, uvidennoye v Pleibek Teatre / M. Cheng Seo Vi // Art-Terapiia. – № 1(5). – 2015. – S. 14–24

Надійшла до редколегії 05.11.18

М. Дергач, д-р пед. наук, доц.

Запорожский национальный технический университет, Запорожье

ПЛЕЙБЕК-ТЕАТР В СИСТЕМЕ СОЦИАЛИЗАЦИИ И РЕСОЦИАЛИЗАЦИИ ЛИЧНОСТИ

В статье раскрываются особенности плейбек-театра как психодраматической техники, анализируется существующая на сегодня практика применения плейбек-театра в системе социализации и ресоциализации.

Ключевые слова: психодрама, пара-театральные системы, плейбек-театр, социализация, ресоциализация, личность.

M. Dergach, Dr. Sc. In Pedagogy, Assoc. Prof.

Zaporizhzhia National Technical University, Zaporizhzhia

PLAYBACK-THEATRE IN THE SYSTEM OF SOCIALIZATION AND RE-SOCIALIZATION OF PERSONALITY

The article reveals the peculiarities of playback theater as a psychodramatic technique, analyzes the current practice of using playback theater in the system of socialization and re-socialization. The author found that socialization, as a necessary process for interaction with the outside world, is manifested in the assimilation and appropriation of social experience for the purpose of productive functioning in it and to construct an image of the common and own world (as a part of the common), which allows a person to live a life while preserving individuality, and creatively influence the world. Within this provision, playback theater should be regarded as a technology of the paratheater system of dramatherapy, which is relevant at any stage of the socialization of the individual or as a means in the mechanisms of socialization. Playback theater contributes to the development of tolerance for social differences, the acceptance of another with all its features, values. Thanks to him, we learn to listen to understand others, because in the performance the main thing is the story of the viewer, the realization of which is impossible in reality without careful perception. The author has found that playback theater as a paratheater system of drama is a rather interesting and important means of socialization and re-socialization of the personality, it can be used in any group of people to solve problems of a wide range. The article describes in detail the content of the playback theater application, namely: social integration of individual subgroups into society; social and psychological adaptation of personality; social-psychological and therapeutic support for people who are in emotional and psychological state; creation of a more favorable social and psychological climate for the team; social and psychological support in complex events; development of personal qualities of children in educational institutions; social and psychological support of people in recreational activities; playback theater as a means of creating space for social networking. Prospects for further research on the topic of the article are to study the attitude of the audience to the performances of the playback theater, the search for the means of expression of the actors, the impact of playback on the children's audience.

Keywords: psychodrama, paratheatrical system, playback-theatre, socialization, re-socialization, personality.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv.

Series "Psychology". № 2(9), pp. 20-23 (2018)

УДК 159.99

DOI: [https://doi.org/10.17721/BSP.2018.2\(9\).5](https://doi.org/10.17721/BSP.2018.2(9).5)

ISSN 1728-3817

© Taras Shevchenko National University of Kyiv,

Publishing Center "Kyiv University", 2018

І. Дмитрук, студ.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

СУБ'ЄКТИВНІ СМИСЛИ ПЕРЕЖИВАННЯ САМОТНОСТІ ЛЮДЕЙ, ЩО ЖИВУТЬ ІЗ ВІЛ

Здійснено аналіз переживання самотності людей, що живуть із ВІЛ, як екзистенційної категорії та як складової спектра інших їхніх почуттів і переживань. Розглянуто проблему стигматизації, самостигматизації та ізоляції, а також на основі проведеного дослідження розкрито суб'єктивні смисли, які люди, що живуть із ВІЛ, вкладають у поняття самотності.

Ключові слова: люди, що живуть із ВІЛ, самотність, семантичний диференціал, ізоляція, суб'єктивні смисли, стигматизація.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Серед існуючих екзистенційних проблем одними з найактуальніших для людей, які живуть із ВІЛ, є соціальна та міжособистісна ізоляція, що призводить до самотності. Стигматизація, викривлені уявлення про ВІЛ-інфікованих у суспільстві, дискримінація, осуд та упередженість створюють такі умови, в яких люди, що живуть із ВІЛ, відчувають себе винними у своїй хворобі і таким чином піддають себе самостигматизації. Це призводить до виникнення у таких людей глибокого почуття самотності, незрозуміння з боку найближчих. Провівши теоретичний аналіз джерел і робіт, що стосуються дослідження психологічного стану ВІЛ-інфікованих, не було знайдено схожих матеріалів і досліджень, які б розкривали самотність як екзистенційну категорію у свідомості людей, що живуть із ВІЛ. Однак ця тема потребує розкриття та більшої уваги з боку науковців і дослідників.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема переживання самотності людьми, які живуть з ВІЛ, підіймається в наукових роботах не часто. Серед авторів, які все-таки досліджували це питання у різних контекстах, можна назвати Т. Валієву, А. Єльцову, І. Дишльового, Т. Крюкову, О. Шаргородську. Однак їхні праці розглядали самотність як частину системи інших

переживань ВІЛ-інфікованих, як результат їх стигматизації в суспільстві, а не як самостійну категорію. Т. Валієва і А. Єльцова робили акцент на психологічній адаптації ВІЛ-інфікованих, опису їх психологічного стану в загальному. Вони пишуть, що для різних етапів життя з ВІЛ знаходяться бар'єри, що ускладнюють вирішення завдань із різних категорій життєдіяльності. Наприклад, у період адаптації до діагнозу люди можуть переживати стан шоку або горя, а іноді – важкий тривожно-депресивний розлад. Негативні емоції, стреси при дефіциті соціальної й психологічної підтримки та при супровідних соматичних ускладненнях і вразливішому психічному стані призводять до пригнічення імунітету [1, с. 62–67].

І. Дишльовий досліджує проблему стигматизації як такої, її трагічного наслідку, що простягається від діяльності соціальних інститутів до особистих і сімейних відносин. Він указує на те, що у сфері еротичних, інтимних і сексуальних взаємин ВІЛ-позитивні люди також часто піддаються соціальній стигматизації: людині відмовляють у праві кохати і бути коханою тільки через її ВІЛ-позитивний статус [3, с. 55].

Але найближчим до питання, яке ми підіймаємо у цій статті, є дослідження Т. Крюкової та О. Шаргородської, які аналізували самотність як бар'єр в опануванні ВІЛ-інфекції. Вони розкривають вплив страху самотності на